

Romano Guardini
STRPLJIVOST

Prva od naših meditacija išla je za tim da od pojma kreposti ostavi po strani ono usko, moralističko, što se nakupilo tijekom vremena, a da se krepost shvati kao nešto životno, veliko i lijepo, onda bi se moglo činiti neobičnim, ako napis sljedećih razmišljanja za strpljivost traži da bude nešto takvo. Zar ona nije nešto svakidašnje, neznatno? Bijeda kojom potiskivani život pokušava opravdati vlastito siromaštvo?

Na taj način želimo odmah početi odozgor, kod Gospodina svake kreposti. Taj veliki Strpljivi jest naime Bog- zbog toga što je On Svemoć i Ljubav.

Jesmo li sebi već jednom razjasnili kako je to tajanstveno, da je Bog uopće stvorio svijet? Nevjernik ništa ne zna o toj tajni jer on gleda svijet kao “prirodu”, to jest kao nešto što jednostavno postoji. A ni vjerniku to redovito ne dolazi do svijesti, jer on Božje stvaralaštvo shvaća samo prirodno, kao prvi uzrok u nizu uzroka koji djeluju u prirodi. U njemu, istina, ima vjere, ali ona još nije odredila način njegova mišljenja i osjećanja. Taj način je gotovo zajednički vremenu. Ali čim vjera proдре u bit osobnosti, tom načinu postaje tajanstvena bit konačnoga, pa iskrsava pitanje: Zašto je Bog to stvorio?

Kad bismo mogli odgovoriti, zbilja odgovoriti na to pitanje, onda bismo mnogo razumjeli. No to je nemoguće na zemlji, jer bi to pretpostavljalo da možemo misliti kao Bog, ali to će nam se dati tek u vječnosti. Ovdje na zemlji to pitanje uvijek ostaje otvoreno: Zašto je On koji je ipak sve i sve može, blaženi gospodar svega bogatstva-zašto je On stvorio “svijet”? Svijet koji je pak silan, neizmjerljiv za naš duh, ali ipak i skroz konačan? Njemu on ipak nije trebao! Koja Mu korist od njega? Što On radi s njim?

Možda kod takvih rasuđivanja slutimo gotovo neke korijene božanske strpljivosti.

Bog nije svijet samo stvorio, nego ga uzdržava i nosi. Nije Mu dosadan. Postoji jedan mit koji nam može otvoriti oči, jer to mitovi mogu. U njima je mnogo istine, naravno, postalo dvosmi-slenim, tako da tko prihvaća tu istinu, uvijek je u opasnosti ili je podcijeniti ili joj podleći. Tako jedan indijski mit priča o Šivi, stvoritelju svega. Da je on u naletu zanosa stvorio svijet koji mu je onda postao dosadan, razorio ga, pa stvorio novi. S tim novim zbiva se isto, pa se stvaranje i razaranje opet nastavljaju. Kako snažno govori ta slika o tom božanstvu nestrpljivosti! To nam doziva u pamet kako se pravi Bog odnosi prema svijetu.

449

On stvara svijet - zašto, nedohvatljivo je. Uza sve mnoštvo sila i oblika koje ljudski duh ne može zamisliti, svijet je konačan, omeđen i skroz ograničen. Ipak, on nije "dostatan" za samoga Boga, ne može nikada biti dovoljan Njegovu vječnom zahtjevu. Pa ipak Mu on nije dosadan. To je prva strpljivost: da Bog ne odbacuje svijet, nego ga drži u opstojanju, cijeni ga; voli ga zauvijek, ako se tako može reći.

Na ovom svijetu postoji biće koje ima svijest, srdačnost, duh i srce - čovjek. Njemu je Bog povjerio svoj svijet, ne samo da svijet bude tu, nego da se doživi. Čovjek mora nastaviti Božje djelo time da ga razumije, osjeća, ljubi. On mora oblikovati i upravljati s tim prvim svijetom u istini i pravdi: time mora nastati drugi, tek onaj pravi svijet- onaj kakav Bog hoće. Ali kako čovjek postupa s tim Božjim djelom? Tko je prikupio malo više iskustva, bolje zavirio u povijest, taj mora jednom s grozom osjetiti koja rastrojenost postoji na svijetu, koliko zablude i ludosti, koliko požude, nasilja i laži, koliko zločina! I to sve unatoč znanosti, tehnike, blagostanja-ne, u isto vrijeme sa svim tim, pomiješano jedno s drugim i pomoću drugoga. I na vjerskom planu, u mišljenju na božansko, u postupku s njim, u borbi za nj. Moderni čovjek naginje tomu da jednostavno prihvati sve što se događa. On svrstava jedno uz drugo, izvodi jedno iz drugoga, izjašnjava sve potrebnim i cjelinu naziva "poviješću". No, tko je naučio razlikovati, pa nazvati istinu istinitom i lažno lažnim, pravo pravim i nepravo nepravim, on to ne može više, i mora se uplašiti zbog toga, kako čovjek postupa sa svijetom.

Pa ipak, Bog ne odbacuje tako mnogostruko pokvareno stvorenje i umjesto njega ne stvara novo. Kako se strašna prijetnja naslućuje u izvještaju o potopu ako se dublje zađe u taj

izvještaj: ta katastrofalna mogućnost smaka svijeta u riječima: "Pokaja se Gospod, Bog, što je načinio čovjeka na zemlji..." (Post 6,6). Ali taj DA u Bogu - ako se tako može reći - jači je nego NE, pa On dalje nosi svijet, "podnosi" ga u vremenu i vječnosti.

To je Božje držanje prema svijetu prva strpljivost, jednostavno strpljivost; samo moguća, jer On je Svemogući. Jer je On, koji ne osjeća nemoć, pravi Gospodar koga nitko ne ugrožava, onaj Vječni koji se niti boji niti žuri. Sjećamo se Isusove prisposdobe o njivi i njezinu usjevu. Gospodar njive posijao je dobru pšenicu, ali posred nje izrastao je kukolj. Tada dolaze sluge i pitaju: Ne moramo li ga iščupati? A on odgovara: Ne, inače ćete s kukoljem iščupati i pšenicu. Neka oboje raste, onda dolazi žetva, pa će jedno od drugoga biti razlučeno (Mt 13,24...). To je strpljivost onoga koji bi mogao upotrijebiti silu, ali je obazriv, jer je on zbilja gospodar, otmjen i dobrostiv. A čovjek je Božja slika, stoga on to mora biti i u strpljivosti. Njemu je svijet predan u ruke, svijet stvari, ljudi i vlastitog života. On s time mora učiniti što Bog očekuje, pa i onda nakon što je kukolj sve prerastao. Strpljivost je preduvjet da pšenica može rasti.

Može li životinja biti nestrpljiva? Očito ne, ni nestrpljiva ni strpljiva. Ona je uklopljena u okvir prirodnih zakona; živi kako mora živjeti i ugiba kad joj dođe vrijeme. Nestrpljivost je moguća samo za biće koje je kadro da se izdigne nad neposredno zbiljskim i da hoće čega još nema: za čovjeka. Samo za njega dolazi odluka, ako on to želi da tom nastajanju dade odgovarajuće vrijeme. I to uvijek iznova; jer u ovom zemaljskom životu i konačnosti uvijek se ponovno pokazuje napetost između onoga što on jest i onoga što bi želio biti, onoga što je već ostvario i onoga što mu još preostaje učiniti. To je strpljivost koja podnosi tu napetost. U prvom redu strpljivost s onim što nam se daje i šalje, sa "sudbinom".

Društvo u kojemu živimo nam je dodijeljeno, mi se u nj udomaćujemo. Događaji se povijesti odvijaju a da u njima bilo što bitno možemo promijeniti, pa svatko osjeća njihove učinke. Osobno nam se događa dan za danom ono što upravo nadolazi. Možemo se braniti, možemo ponešto oblikovati po svojoj volji - na koncu moramo prihvatiti što dolazi i daje se. Strpljivost znači to razumjeti i prema tome se vladati. Tko to ne želi, nalazi se u stalnom sukobu s vlastitim životom.

Pomislimo na onaj lik koji se buni protiv svega zadanoga, na Goetheova Fausta. Nakon što se odrekao "nade" i "vjere",

on više: "a prokleta bila prije svega strpljivost!" On je taj vječno - neodrasli čovjek koji nikada ne vidi i ne prihvaća stvarnost, kakva ona jest. On je uvijek preleti u svojoj mašti. Uvijek je u protestu protiv sudbine, dok ipak čovjekova zrelost počinje prihvaćanjem onoga što jest. Tek mu odatle dolazi snaga da to promijeni i oblikuje.

Moramo biti strpljivi i s ljudima s kojima smo povezani. Bilo da su to roditelji ili bračni drug ili dijete, prijatelj ili drug na poslu ili bilo tko - zreli, odgovorni život počinje prihvaćanjem toga čovjeka kakav on jest. Može postati vrlo teško biti povezan s nekim čovjekom koga samo izvana poznaješ; o kome se zna, kako on govori, kako on misli, kako se on prema svemu postavlja. Čovjek bi htio otići od njega i prihvatiti nekoga drugoga. Vjernost je ovdje prije svega strpljivost - s tim da je on takav kakav jest i da se tako vlada. Gdje se to ne vrši sve se raspada, pa je proigrana mogućnost koja se nalazi u toj povezanosti.

Ali moramo biti strpljivi i s nama samima. Mi znamo - možda u obliku više ili manje jasne želje - kakvi bismo htjeli biti. Htjeli bismo se rado osloboditi ovoga a imati ono svojstvo, pa se sudarimo s onim da ipak budemo kakvi upravo jesmo. Teško je morati ostati taj koji jesi, ponižavajuće je kad uvijek moraš osjećati iste pogreške, slabosti, nevolje.

Dosada sa samim sobom - kako je baš ona često spopadala veoma velike duhove. Tu mora opet započeti strpljivost: prihvatiti samoga sebe i izdržati. Ne odobravati na sebi samom što nije dobro, ne biti zadovoljan sa samim sobom - to bi bio rod ograničena čovjeka. Nedovoljnost vlastite netočnosti i nedostatnosti mora ostati oprezna, inače se gubi ona samokritika koja je preduvjet svakoga moralnog rasta. Ali ne tako da čovjek u razmišljanju pobjegne od samoga sebe, nego svaka zdrava kritika mora započeti na onom što je zadano, i odatle dalje raditi - a znajući kako će to ići sporo, veoma sporo. Međutim, upravo ta sporost pruža garanciju za to da se promjena ne ostvaruje u fantaziji nego u stvarnosti.

Kako stoji s tom moralnom promjenom? Tu se donekle spoznalo: meni nedostaje samosvladavanja. Moram bolje zagospodariti sa sobom, biti mirniji u govoru, odlučniji u djelovanju. To je priznato i potvrđeno, međutim to stoji najprije u razumu, razmišljalo se, planiralo. No, to mora u stvarnost, a ona je otporna. Može se o nekoj kreposti i sanjariti, a kolike potajne želje postaju u odsanjanim krepostima! Ali ti se snovi rasplinu, pa je

sve opet kao i prije. Ne, postalo je i gore, jer se u fantaziranju potroši moralna energija - bez ikakva obzira na neistinitost koja je u njemu. Kako se često pomisli pod dojmom nekoga zanosnoga trenutka ili nove odluke: sad sam napokon uspio! Ali se vidi u sljedećoj prigodi kako se vlastita stvarnost, za koju se činilo da je prihvatila pečat tog novog, kao ispravno shvaćenog, opet brzo povraća na staro, pa je sve kako je bilo.

Stvarno moralno postojanje ovdje bi se tako ostvarilo da bi čini zastajanja i obuzdavanja, svijest o onome što vlastita žestina može prirediti, bili oprezniji, da se čovjek više odupre nasrtaju osjećaja, da ostane slobodniji, da u isto vrijeme dobije stalnost nad nutarnjim događanjem. To ne bi bile utvare nego stvarni procesi u nutarnjem životu, promjene u odnosu različitih čina jednoga prema drugome, oblikovanju njihova karaktera. Ali tako nešto događa se samo polako, veoma polako.

Tako je strpljivost koja uvijek iznova započinje preduvjet za to da se zbilja nešto dogodi. U knjižici "Nasljeduj Krista" piše riječ: *semper incipe!* - jedna od jasnih i odmjerenih formulacija koje uspijevaju latinskom: "Uvijek započinji!" Najprije paradoks, jer u sebi početak stoji upravo na početku, a nakon njega ide se dalje. No, to vrijedi na mehaničkom području. U životnome je počinjanje element koji uvijek mora biti djelotvoran. Ništa ne ide dalje ako u isto vrijeme ne "počne". Uvijek ponovno zaroniti u nutarnji izvor tog životnog, pa u novoj slobodi, u "inicijativi", "početnoj snazi" iz njega izroniti, kako bi se ostvarilo ono unaprijed smišljeno; razboritost, umjerenost, samosvladavanje, i što bi sve to bilo čega tu mora biti.

Strpljivost sa samim sobom - naravno, ne lijenost ili razmaženost nego smisao za stvarnost - temelj svakom nastojanju. Goetheov Faust, nekad idol buržoazije, skroz naskroz je nestrpljiv; fantast koji nikada neće odrasti. On se prepušta magiji; izraz za to da on ne zna kako je upravo prihvaćanje stvarnost, ustrajnost i upornost u onom što jest, temelj svakoga nastajanja i nastavljanja. Umjesto toga on drži govore, sve se oko njega raspada, i na kraju događa se "otkupljenje", u koje ne vjeruje nitko tko je shvatio što znači ta riječ.

Kad smo razmišljali o pojmu kreposti, bili smo upozoreni da nema kreposti koja bi bila kemijski čista, ako dopustimo taj neobični izraz. Kao što u prirodi nema ni čista tona ni čiste boje, ima samo dijelova, suzvukova, tako nema ni nikakva stava koji bi bio samo strpljivost, nego tu moraju pridoći i neki drugi

elementi. Tako npr. nije moguća strpljivost bez razumijevanja (uvida); bez znanja o načinu kako život teče. Strpljivost je mudrost; razumijevanje onoga što znači: ja imam ovo a ne drugo, ja sam ovakav a ne drukčiji, čovjek s kojim sam povezan takav je a ne kao onaj drugi. Ja bih ipak volio kad bi bilo drukčije, a moći ću upornim radom nešto promijeniti, no stvari su onakve kakve jesu i ja to moram prihvatiti. Mudrost je uviđavnost u način kako se događa stvarnost: kako se jedna misao iz predodžbe uklapa u bit života; Kako je spor taj proces i kako mnogostruko ugrožen, kako se čovjek lako samozavarava i ispadne iz takta. U strpljivost spada snaga, mnogo snage. Vrhunska strpljivost počiva na svemoći. Budući da je Bog onaj Svemogući, on može biti strpljiv sa svijetom. Samo jak čovjek može prakticirati životvornu strpljivost: uvijek iznova prihvaćati ono što jest, uvijek iznova započinjati. Strpljivost bez snage sama je pasivnost, površno prihvaćanje, privikavanje na predmete. I ljubav spada u pravu strpljivost, ljubav prema životu. Jer životno pomalo raste, ima svoj tempo, ide svakojakim putovima i zaobilaznicama. To životno traži povjerenje, a samo je ljubav povjerljiva. Tko ne ljubi život, nije s njim strpljiv. Tada dolaze naglosti i kratki spojevi, ima rana i raspadanja.

Još bi nešto trebalo reći. Životna je strpljivost čitavi čovjek koji se nalazi u napetosti između onoga što bi htio imati i onoga što ima, onoga što bi htio učiniti i onoga što je uvijek mogao, onoga što želi biti i onoga što stvarno jest. Izdržljivost te napetosti, uvijek nova prisebnost u mogućnost trenutka - to je strpljivost. Tako se može reći da je strpljivost čovjek u nastajanju, koji sam sebe ispravno shvaća. Samo u okviru strpljivosti uspijeva i čovjek koji se nekom povjerio. Otac, majka, koji u tom smislu nisu strpljivi, samo će naškoditi djeci. Odgojitelj koji s povjerenima nije strpljiv, strašit će ih i oduzeti im povjerenje (iskrenost). Kad god nam je povjeren život, rad na njemu može samo onda uspijevati, ako ga obavljamo s tom dubokom, tihom snagom. Rad ima sličnost s načinom na koji i sam život raste. Kao djeca imali smo npr. neki vrtić ili pak neki cvjetni lonac na prozoru, pa smo nešto usadili - zar tu nije bilo teško shvatiti kako se događa rast u zemlji? Zar je nismo raskopavali kako bismo vidjeli, napreduje li to i je li klica propala? Zar nam to nije izgledalo presporo dok to najprije nevidljivo nije izniklo? Umjesto toga pocrnjelo je i uvenulo. Snaga pod čijom se zaštitom mora razvijati povjereni život, jest strpljivost.

Mi ćemo se uvijek iznova obraćati strpljivosti onog Moćnoga, svemogućeg Boga, pod čijom zaštitom moramo rasti. Jao nama, kad bi On bio kao Šiva, nestrpljivac i luđak. Jao nama, da On nema veliku i mudru volju koja svijet što ga On ipak nije trebao, ljubi, drži u nježnoj pažnji i pušta da sazrijeva! Uvijek iznova Njemu ćemo se obraćati: "Gospodine, budi strpljiv sa mnom, a daj i meni strpljivost, da ono što je primjereno mojim mogućnostima, u ovom malom pedlju životnog vremena, u ovih par godina, raste i donese plod!"